

határozzák meg a közlemény lényegét, bár — természetszerűen — egy-két mondatnál ezt nem is mindig könnyű kifejezni.

A kötetben felvett tételeket (melyeknek megválogatásában az a szempont vezette az összeállítókat, hogy egyetlen olyan mű se maradjon ki, amely valamilyen új eredménnyel gazdagította a tudományágat) korszakok és tárgykörök szerint csoportosították. A bibliográfia a hazai történeten kívül tartalmazza az egyetemes történet magyarországi szakirodalmát is.

A tekintélyes méretű kézikönyv csaknem 9 ezer tételt sorol fel, és kétségteljesen, az eddigi történeti bibliográfiákhoz képest, ismét egy más műfajt képvisel. Nem vitatjuk egy tudományágon belül sem a különböző típusú bibliográfiák szükségességét és hasznosságát; sőt, egyenesen előnyös a különböző jellegű és szintű tájékozódáshoz, ha többféle segédeszköz is fordulhatunk. Mindössze arra szeretnénk hivatkozni, hogy a jövőben talán jó lenne az újabb történeti szakirodalom szakaszos összefoglalásánál határozottabban kapcsolódni az előzményekhez: a korábbi összefoglaló kötetekhez, hogy legalábbis addig elkerüljük a nagyobb átfedéseket, ameddig még jelentékeny korszakok egyáltalán nincsenek bibliográfiailag feltárva. Az a tudományág, amely a felszabadulás után elsőként teremtette meg jelentős bibliográfiai kézikönyveit, bizonyára a jövőben is meg fogja találni azt a legkorszerűbb megoldást, amellyel legjobban szolgálhatja a kutatást csakúgy, mint a történelmi szakirodalom iránti egyéb érdeklődést.

KÓKAY GYÖRGY

Források Budapest múltjából II—IV. Bp. 1971—1973.

Budapest egyesítésének centenáriuma alkalmából 1971 és 1973 között gyors egymásutánban jelent meg a Budapest Főváros Levéltára Forráskiadványai című SÁGVÁRI Ágnes-szerkesztette sorozat I—IV. kötete. A BÁCSKAI Vera szerkesztésében napvilágot látott I. kötet: *Források Buda, Pest és Óbuda történetéhez. 1686—1873.* (Bp. 1971.) recenziója, amelyben SÁGVÁRI Ágnes sorozatszerkesztőnek a négy kötet céljáról, jellegéről szóló bevezető tanulmányát is részletesen ismertettük (l. *Magyar Könyvszemle* 1972. 3—4. sz. 318—320. p.), felment bennünket az alól, hogy a kiadvány egészével újból foglalkozunk, így az alábbiakban csak az azóta megjelent II—IV. kötetéről szólunk röviden. Ezek időrendben a következőképpen tagolódnak a szerkesztési, megje-

lenési adataik a következők: II. *Források Budapest történetéhez 1873—1919.* Szerk. H. KOHUT Magda. Bp. 1971. 522 p.; III. *Források Budapest történetéhez 1919—1945.* Szerk. SZEKERES József. Bp. 1972. 646 p. és IV. *Források Budapest történetéhez 1945—1950.* Szerk. GÁSPÁR Ferenc. Bp. 1973. 569 p.

A szerkesztők most is szerényen hangsúlyozzák, hogy tulajdonképpen a fővárosi élet, lakosság, mindennapok iránt érdeklődő olvasók, elsősorban a nagyközönség számára kívánnak rendkívül sokoldalú, érdekes és izgalmas olvasókönyvet nyújtani, tekintettel vannak az olvasmányosságra, ezért a dokumentumok egyrészt rövidítve is közlik, de maguk is tudatában vannak, hogy ennél jóval többet adnak. A négy kötetben megjelent több mint 900 dokumentum, amelyeknek javarésze eddig publikálatlanul rejtőzött különböző levéltárakban s itt jelenik meg első ízben nyomtatásban, feltétlenül számot tarthat a történeti és művelődéstörténeti kutatók érdeklődésére is.

A szerkesztők az egyes köteteken belül időrendben, majd tematikai csoportosításban közlik a gazdag forrásanyagot és jól használható dokumentumokat nyújtanak, a köztörténet, az általános várostörténet és várospolitikai, a gazdaságtörténet és munkásmozgalom s a fővárosi művelődéstörténet és művelődésügyi kutatóinak egyaránt. Amikor Budapestről képet adnak, kissé az egész országot bemutatják, hiszen Budapest mint főváros és az ország egyetlen igazán nagy városa egyben tükörképe az egész országnak is, bár a dokumentumok válogatása révén árnyaltan utalnak arra is, hogyan igyekezett az országos vezetés a maga uralmát a főváros autonómiájának és időnként megmutatózó demokrata-liberális törekvéseinek csorbítására és visszafogására is felhasználni.

A *Források Budapest múltjából* II—IV. kötete rendkívül nagy és eseményekben gazdag korszakot ölel át, a Budapest létrejöttétől Nagy-Budapest megszületéséig terjedő majdnem nyolcvan esztendő hosszú időszakot. A ténylegesen is fővárossá váló Budapest fejlődésének fény- és árnyoldalai, a várospolitikai egy olyan nagy egyéniségének a munkássága, mint BÁRCZY István, az első világháborús körülmények és háború-ellenes mozgalmak, az 1918—19-es forradalmak eredményei, a fehérterror, majd a konszolidáció évei, a fasizmus esztendei és az antifasiszta törekvések, a második világháború, a német megszállás és nyilas rémuralom időszaka, a főváros pusztulása, majd újjáépítése és a szocialista erők győzelme, mind-mind szemléletes ábrázolást nyer azokban a dokumentumok-

ban, amelyeket a három kötet szerkesztői kiválasztottak és a műben publikáltak. A közzétett szövegeket egykorú eseményeket ábrázoló és korabeli hangulatot tükröző fényképek egészítik ki.

A kötetben számos öket érdeklő írást találhatunk a művelődéstörténet és könyvkultúra kutatói is: pl. a *Fővárosi Lapok* 1884. évi tudósítását az Operaház megnyitásáról (II. 126–127. p.), dokumentumok egész sorát a dualizmus-kori Budapest művelődési viszonyairól és iskolaügyéről (II. 257–289. p.), köztük pl. ADY Endre 1909. évi pályázatát a főváros szépirodalmi díjára, vagy SZABÓ Ervin 1911. évi előterjesztését a tanácshoz a Fővárosi Könyvtár községi nyilvános könyvtárrá szervezése ügyében, illetve ugyancsak SZABÓ Ervin pályázatát 1912-ből a főváros milleniumi alapítványának díjért. Különös érdeklődésre tarthatnak számot a kortárs-írók (MÓRICZ Zsigmond, MOLNÁR Ferenc, SZINI Gyula, KRÚDY Gyula, KASSÁK Lajos) írásai az 1918–19-es forradalmi események időszakából (II. 416–427. p.). KODÁLY Zoltánnak a Tanácsköztársaság alatti magatartása miatti fegyelmi bizottsági ügye ellen tiltakozik 1920-ban DOHNÁNYI Ernő, valamint BARTÓK Béla (III. 26–27. p.), a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intéz jelentést ugyancsak 1920-ban haladó irányzatú műveknek a tanári könyvtárakból való kiselejtezéséről a budapesti tankerületi főigazgató (III. 43. p.). 1922-ben a közgazgatási bizottság indítványt tesz BETHLEN István miniszterelnöknek a sajtótörvény szigorításáról (III. 94–95. p.). A rákoscabai Vörös Segély szervezet tevékenységének és a vezetői elleni 1934. évi büntetőeljárásnak iratai közt szerepel pl. a rákoscabai csendőrség által FEKETE Bélánál és SCHÖNNMANN Júliánál lefoglalt könyvek jegyzéke (III. 355–358. p.), amelyeken a marxizmus, a szociáldemokrácia és a munkásmozgalom irodalmának számos alkotása, több haladó irodalmi mű és folyóiratszám szerepel.

A példákat lehetne még szaporítani, de ennyiből is nyilvánvaló, hogy a *Források Budapest múltjából* kötetét, amelyekkel Budapest Főváros Levéltára méltó módon járult hozzá a főváros centenáriumának megünnepléséhez, a művelődés- és könyvtörténet kutatói is haszonnal fogják forgatni.

FÜLÖP GÉZA

Vitályos László—Orosz László: Ady-bibliográfia 1896—1970. Ady Endre önállóan megjelent művei és az Ady-irodalom. Bp. 1972. 425 lap. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kiadványai, 67.)

Klasszikus rangú íróról személyi bibliográfiát készíteni a legnehezebb feladatok közé tartozik. S ezek között is a legnehezebb talán ADY-ról. Fáradságot nem ismerő kutatók évekig tartó munkáját igényli, a teljesség örömeinek reménye nélkül. A most megjelent kötet e nagyszabású munkálatnak első része, egyértelmű szempontok mintaszerű érvényesítése. A szerzők bevezető szavaiból kiderül, hogy ADY szétszórtan megjelent írásairól a bibliográfiát később teszik közzé.

A célszerűség azt diktálta, hogy az itt publikált adatokat is csak a nyomtatásban megjelent művekre korlátozzák. Nem számították ide a szerzők a főiskolai jegyzeteket és a tankönyveket sem. Ennek a kényszerűségnek jelentkezik bizonyos fonák vonása, amit egy példával illusztrálunk: KARDOS Pálnak kb. tizenöt saját cikkét, kisebb tanulmányát tartja számon a bibliográfia, de nem említi azt az összefoglalást, amely az ötvenes években egyetemi jegyzetként látott napvilágot, s többet mond KARDOS ADY-ra vonatkozó nézeteiről, mint említett írásai együttevége.

Az adatokat folyamatosan számozzák a szerzők, s a Névmutató e számok alapján irányítja az érdeklődőt. Három nagyobb fejezet, összesen kb. nyolc kisebb csoport rendszerezi az ismereteket, s mindegyik saját, teljes kronológiai sort ad. Ady önálló művei (ismertetésekkel együtt) kezdik a bibliográfiai részt, ezután a költő életére, munkásságára vonatkozó adatok következnek (kisebb fejezeteik: Monográfiák, gyűjteményes művek; Tanulmányok, cikkek; Életrajzi irodalom), majd — mintegy nagyszerű ráadásként — a Függelék fejezeteit nézegethetjük (ADY művei idegen nyelven, hatása külföldön; Ady a szépirodalomban, az iskolai oktatásban, alkalmi megemlékezésekben; képzőművészeti alkotások, fényképek irodalma; a megzenésített ADY-versek irodalma).

Az irodalomtörténezt elsősorban az ADY-irodalom mindaddig legteljesebb bibliográfiája örvendezteti meg. A kötet belső tagolásának világossága csak igen ritkán, határhelyzetekben készlet tündésre (GULYÁS Pál bibliográfiája a II. fejezet első részében található meg, a harmadik helyett, de helyesen) — s éppen a biztonságos tájékozódás győz meg bennünket a szerzők egyik alaptörekvésének értelméről: minden ismétlést kerülnek.